

KAVALA/Türkiye

Öncü | Dava | 28749/18 | Derdest | Nitelikli İzleme | Karar Tarihi: 10/12/2019 | Kesinleşme Tarihi: 11/05/2020

Davaya İlişkin Açıklamalar

Kavala davasında, başvuru 18 Ekim 2017 tarihinde Gezi olayları soruşturması kapsamında hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs (Türk Ceza Kanunu madde 312) ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs (madde 309) suçlamaları ile gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır.

Mahkeme, gözaltının ve tutuklu yargılamanın, başvuru bir suç işlediğine dair makul bir şüpheyi (Sözleşme'nin 5/1 maddesinin ihlali) destekleyecek delillerin yokluğunda gerçekleştiğine ve ayrıca başvuru susturma ve diğer insan hakları savunucularını caydırma (Madde 5/1 ile bağlantılı olarak 18. Madde ihlali) gibi "gizli bir amaç güttüğüne" karar vermiştir. Avrupa Mahkemesi (Mahkeme) ayrıca, Anayasa Mahkemesi tarafından başvuru tutukluluğuna ilişkin şikayetini incelemek için geçen sürenin (bir yıl, dört ay ve 24 gün), kişisel özgürlüğünün tehlikede olduğu göz önüne alındığında, yeterince "hızlı" olmadığına karar vermiştir (Madde 5/4'ün ihlali).

Mahkeme, 46. madde uyarınca, ihlalin mahiyetinin, onu telafi etmek için gereken tedbirlere ilişkin gerçek bir seçim hakkı bırakmadığını ve başvuru tutukluluğunun devamının, 5/1 maddenin ve 18. maddenin, 5/1. madde ile bağlantılı olarak ihlalinin devamı anlamına geleceğini belirtmiştir. Ayrıca davalı Devletlerin Sözleşme'nin 46/1 maddesi uyarınca Mahkemenin kararlarına uyma yükümlülüklerinin ihlalini de teşkil edeceğine işaret etmiştir. Bu nedenle, hükümetin başvuru tutukluluğuna son vermek ve derhal tahliye edilmesini sağlamak için her türlü önlemi alması gerektiğine karar vermiştir.

Kararın İcrasının Mevcut Durumu

Bireysel Önlemler

a. Komite'nin önceki tarihli incelemeleri

Avrupa Mahkemesinin kararından sonra meydana gelen olgusal gelişmeler, yetkililerin konumu ve Sekreterlik analizine ilişkin daha kapsamlı bir açıklama, 1390. (DH) toplantısı için hazırlanan notlarda bulunabilir. Bu toplantıdan sonra, yetkililer 19 Ocak 2021'de daha fazla bilgi sunmuştur (DH-DD(2021)81).

Komite, şu ana kadar davaya ilişkin iki incelemesinde (1377bis toplantısında (DH) (1-3 Eylül 2020); 1383. toplantısında (DH), 29 Eylül-1 Ekim 2020 ve 1390. toplantısında (DH), 1-3 Aralık 2020) mevcut bilgilerin, başvuru devam eden tutukluluğunun Avrupa Mahkemesi tarafından tespit edilen ihlallerin bir devamı olduğuna dair güçlü bir karine ortaya koyduğunu değerlendirmiştir. Komite, Anayasa Mahkemesinin Kavala'nın başvurusuna ilişkin 29 Eylül 2020 tarihli incelemesini ertelediğini belirterek ikinci kararında, Anayasa Mahkemesinin incelemesini mümkün olan en kısa zamanda tamamlayacağına dair güçlü bir umudu olduğunu ifade etmiştir.

Buna ek olarak, Komite, eski hale iade ("*restitutio in integrum*") ilkesinin gerekliliklerine atıfta bulunarak, Gezi Parkı olayları ile ilgili daha önceki suçlamalara ilişkin başvuru beraatine karşı beklemekte olan istinaf başvurusunun ve başvuru 15 Temmuz 2016 darbe girişimine karıştığı iddiasına ilişkin soruşturmanın Mahkeme'nin bulgularına dayanarak bir an önce sonuçlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Komite nihayet Sekreterliğe, başvuru o zamana kadar serbest bırakılmaması durumunda mevcut toplantı için bir ara karar taslağı hazırlaması talimatını vermiştir.

Komite, Aralık 2020 tarihli son toplantısında başvuru 2017 yılından beri hürriyetinden yoksun bırakılmasına ilişkin derin endişesini; 4 Mayıs 2020 tarihinde yapılan bireysel başvuruya ilişkin Anayasa Mahkemesi tarafından hala karar tarihi belirlenmemesini üzüntü ile karşıladığını ortaya koyduğu ve yetkilileri, Anayasa Mahkemesinin başvuruya ilişkin incelemesini daha fazla gecikmeden ve Mahkeme kararının ruhuna ve sonuçlarına uygun bir şekilde tamamlamasını sağlamak için ellerinden gelen tüm adımları atmaya çağırarak; ve yetkilileri, başvuru derhal serbest bırakılmasını sağlamaya önemle çağırarak bir ara kararını kabul etmiştir.

b. Yakın tarihli gelişmeler

● “Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ve casusluk” suçlamalarına ilişkin yargılama

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 28 Eylül 2020 tarihinde, Temmuz 2016 darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak başvuru aleyhine Türk Ceza Kanunu'nun 309. maddesi uyarınca anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ve 328. madde kapsamında siyasi veya askeri casusluk suçlamalarına ilişkin bir iddianame düzenlemiştir. 8 Ekim 2020'de 36. Ağır Ceza Mahkemesi, bu iddianameyi kabul etmiştir.

Başvurucu şu anda casusluk suçlamasıyla ilgili olarak tutuklu bulunmaktadır. İstanbul 36.Ağır Ceza Mahkemesi, başvuru tutukluluğunu 8 Ekim, 6 Kasım, 4 ve 18 Aralık, 8 Ocak 2021 ve 5 Şubat tarihlerinde incelemiştir. Her seferinde savcılık, iddia edilen suçun işlendiğine dair güçlü bir şüphe olduğu ve bu tutukluluğun, suçun sınıflandırılması ve niteliği ve uygulanacak ceza açısından orantılı bir önlem olduğu gerekçesiyle serbest bırakmayı reddetmiştir.

TCK'nin 309. ve 328. Maddeleri kapsamındaki suçlamalar nedeniyle başvuru aleyhindeki dava Aralık 2020'de başlamış ve 36. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, 18 Aralık 2020 ve 5 Şubat 2021 tarihlerinde iki duruşma gerçekleştirmiştir.

Başvurucu, casusluk suçlamalarıyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'ne tutuklu yargılanmasına ilişkin başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 29 Aralık 2020 tarihinde, başvuru tutukluluğunun ihlal edilmediğine ve tutukluluğunun hukuka uygun olduğuna ve tutukluluk süresinin makul süreyi aşmadığına ilişkin kararını vermiştir. Bu notların taslağı hazırlandığı sırada, gerekçeli karar henüz yayınlanmamıştır.

● “Gezi Parkı Olayları”na ilişkin yargılama

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 22 Ocak 2021 tarihinde İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi'nin Gezi olaylarına ilişkin davada 18 Şubat 2020'de verdiği beraat kararını bozmuş ve davayı yeniden yargılama için aynı mahkemeye geri göndermiştir. BAM, Ağır Ceza Mahkemesinin a) dava dosyasındaki tüm delilleri dikkate almadığını; b) Gezi Parkı olaylarına ilişkin dava ile darbe teşebbüsüne ilişkin suçlamalar nedeniyle devam eden yargılama arasında herhangi bir bağlantı olup olmadığını değerlendirmediklerini; c) Gezi Parkı olaylarıyla ilgili dava ile Gezi Parkı olayları sırasında kamu malına verilen zararlar ilgili olarak Yargıtay'da bekleyen başka bir dava arasında herhangi bir bağlantı olup olmadığını da dikkate alıp almadığı (bazı diğer sanıkların dahil olduğu ancak başvuru değil); d) Sanıkların eylemlerinin 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile Ceza Kanununun 214. maddesi (kamuoyunun suç işlemeye teşvik edilmesi) kapsamına girip girmediğine ilişkin bir değerlendirme yapmadığını belirtmiştir. . BAM, İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi'nin üç davayı birleştirmeyi düşünmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kavala'yı Gezi Parkı olaylarıyla ilgili suçlamalardan beraat ettiren üç hâkim hakkında Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından disiplin soruşturması başlatılıp başlatılmayacağına ilişkin ön soruşturma halen devam etmektedir.

Başvurucunun Madde 9.1 sunumu (DH-DD(2020)1116, DH-DD(2021)172 ve DH-DD(2021)207)

Başvurucu, Komite'ye, İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesinin 5 Şubat 2021 tarihli duruşmada, kendisine göre hukuka aykırı bir şekilde, darbe teşebbüsü ve casusluk ile ilgili suçlamalara ilişkin davası ile İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi önünde devam eden Gezi olayları ile ilgili davayı birleştirme kararı verdiğini bildirmiştir. Birleşen davanın ilk duruşmasına 21 Mayıs 2021 tarihinde 30. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılamaya devam edilecektir. Başvurucunun tutukluluğu duruşmanın ilk gününe kadar uzatılmış olup o tarihte üç yıl sekiz ay dolmuş olacaktır. Ayrıca, İçişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanı'nın, duruşma gününden kısa bir süre önce ve 5 Şubat günü kendisine karşı kamuoyuna açıklamalarda bulunduğu altını çizerek, Cumhurbaşkanı'nın kendisini “Soros'un bu ülkedeki fiili temsilcisi” olmakla suçladığını vurgulamıştır. Son olarak, yargının siyasi amaçlı yeni bir dava icat ettiğini ve Avrupa Mahkemesi'nin kararını uygulamaktan ve onu serbest bırakmaktan kaçınmak için imkansız bir labirent yarattığını savunmuştur. Bu koşullar altında, “Yeni Yargı Reformu Paketi”nin siyasi davalardaki hukuka aykırı uygulamaların ortadan kaldırılmasında etkili olacağını artık ummadığını da sözlerine eklemiştir.

Yetkililer cevaplarında, başvuru tutukluluğunu reddetmiş ve önceki görüşlerini tekrarlamıştır (DH-DD (2021) 211) ve DH-DD (2021) 215). Yerel mahkemelerin, başvuru aleyhinde derdest iki yargılamayı birleştirmeye karar verirken ilgili mevzuatı takip ettiklerini ve bu da ilk derece mahkemesinin tüm delilleri

değerlendirmesine olanak tanıdığı ileri sürmüştür. Ayrıca, davaların birleştirilmesi kararına herhangi bir itirazda bulunulmamıştır. İçişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanı tarafından yapılan açıklamalarla ilgili olarak, yetkililer bunların mevcut dava için gerekli tedbirlerle doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olmadığını vurgulamışlardır.

Genel Önlemler

Madde 18 ile bağlantılı olarak 5 § 1 ihlali: Yetkililer, Mahkemenin özellikle yargı bağımsızlığına ilişkin sistemik veya yapısal bir soruna işaret etmediğini ve ihlalin, tamamen başvuru özelindeki olgularla ilgili ve izole bir nitelikte görüldüğünü ileri sürmüştür. Ayrıca (yetkililere göre) Mahkeme, 6. maddenin ihlal edildiğine karar vermemiştir ve bu nedenle Bakanlar Komitesi, denetimini Mahkeme'nin bulgularının ötesine genişletmemelidir.

Yargının bağımsızlığı temelde Anayasa, 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu (HSK) ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile güvence altına alınmıştır. Yargıçlar bağımsızdır; hiçbir organ, makam, makam veya kişi, yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili olarak mahkemelere veya hâkimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiyelerde bulunamaz, telkinlerde bulunamaz. Yargıçları, bilirkişileri veya tanıdığı etkilemeye çalışmak, Türk Ceza Kanunu'na göre ceza gerektiren bir suçtur.

2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Türkiye Büyük Millet Meclisini de dahil ederek HSK'nın seçim usulünde değişiklik yapılmıştır. Buna göre, Meclis, HSK'nın üç üyesini Yargıtay üyeleri arasından, bir üyeyi Danıştay üyeleri arasından, üç üyesini ise kanunda belirtilen niteliklere sahip akademisyenler ve avukatlar arasından seçmektedir. Bu değişiklik, HSK'nın yapısının bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesine dayalı olmasını sağlamıştır.

Cumhurbaşkanı ve Adalet Bakanı'nın son dönemdeki siyasi mesajları, yürütmenin yargının bağımsızlığına ve tarafsızlığına verdiği önemi ve desteği ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere siyasetçilerin yüksek profilli davaların belirli konularındaki yorumları yargıya müdahale olarak yorumlanamaz. Mahkemenin içtihadına atıfta bulunarak, yetkililer, bireylerin adaletin idaresi ve buna dahil olan görevlileri yorum ve eleştirme hakkına sahip olduğunu savunmuştur

Yetkililer, hukukun üstünlüğünü, yargı bağımsızlığını ve tarafsızlığı iyileştirmeyi daha da güçlendirmek için devam eden çalışmalar hakkında bilgi sunmuş, özellikle Cumhurbaşkanı tarafından Mayıs 2019'da açıklanan üçüncü Yargı Reformu Stratejisi olan "Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023), ve İnsan Hakları Eylem Planı hazırlık aşamasında olduğunu belirtmiştir. Bu belgeler, yargıçların atanması, tayini ve terfisini düzenleyen hükümlerin yeniden yapılandırılması; hakimler ve savcılar ile ilgili disiplin usulleri ve yaptırımları; mesleki davranış eğitimi kapsamaktadır. Ayrıca HSK, 2006 yılında Bangalore Yargı Etiği İlkelerini ve Budapeşte İlkelerini ve Mart 2019'da hakim ve savcılarının bağımsızlığını vurgulayan "Türk Yargı Etiği Bildirgesi"ni benimsemiştir. Benzer şekilde Yargıtay, 2017 yılında Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi'ni kabul etmiştir.

Yetkililer ayrıca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı, çeşitli projeler ve farkındalık artırma faaliyetleri, Adalet Akademisinin rolü ve kararın yayınlanması ve yaygınlaştırılması hakkında bilgi vermiştir.

Madde 5 § 1 ihlali: Yetkililer, tutuklama, gözaltına alma, tutuklu yargılama, şartlı salıverilme, tutukluluğun gözden geçirilmesine ve ayrıca hukuka aykırı olarak özgürlükten yoksun bırakma durumunda mevcut hukuk yollarına ilişkin hükümler hakkında bilgi vermiştir ve tutuklu yargılamaya ilişkin yasal güvencelerin Sözleşme'ye uygun bir çerçeve sağladığını iddia etmiştir. Özellikle, 2014 yılında Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan değişiklikten sonra bir kişiyi tutuklamak için "somut kanıtı dayalı kuvvetli şüphe" gerekmektedir, oysa , daha önce "kişinin bir suç işlediğini gösteren emareler " bulunması yeterli kabul ediliyordu.

Tutukluluğun hukuka uygunluğuna ilişkin hızlı bir yargısal denetimin olmaması (Madde 5 § 4): Yetkililer, bu maddenin ihlalinin münferit bir nitelikte olduğunu ve darbe girişiminin ardından Anayasa Mahkemesinin artan iş yükünden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. 2017 yılında kurulan Olağanüstü Hal İnceleme Komisyonu ve 2018 yılında Tazminat Komisyonunun yetkilerinin uzatılması iş yükünü azaltmayı başarmıştır. Anayasa Mahkemesinin başvurusunun ikinci başvurusuna ilişkin kararını sekiz aydan kısa bir süre içinde vermiş olması, bu tedbirlerin etkili bir giderim sağladığını göstermiştir.

Genel Önlemlere İlişkin Madde 9 Bildirimleri

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, benzer ihlallerin önlenmesi için Türkiye’de temel ve geniş kapsamlı önlemler alınması gerektiğini bildirmiştir.¹ Bu önlemlerden başlıcaları (bunlarla sınırlı olmamak üzere) şunlardır:

- yargı bağımsızlığına ilişkin anayasal ve yapısal güvencelerin yeniden oluşturulması ve güçlendirilmesi;
- Avrupa Konseyi kurumlarının mevcut rehberliği ışığında ceza mevzuatının elden geçirilmesi;
- kamu görevlilerinin, yargının siyasi çıkarlara giderek daha fazla taraf olduğu bir bağlamda meşru muhalefet ve eleştiri ifadelerini ve ayrıca insan hakları aktivizmini, suç faaliyetleri olarak tanımlayarak yargı sürecine müdahale etmeyi bırakmalarının sağlanması;
- Hukuka uygun fiilleri caydırmak ve cezalandırmak için ceza kanunlarının seçici ve keyfi bir şekilde uygulanması olgusunu engellemek amacıyla, yargı içinde temel adil yargılama güvencelerine ve hukuki ilkelere uyumu sağlamak için kararlı adımlar atılması;
- Yargıçları usulsüz disiplin soruşturmaları, görevden almalar ve tayinler gibi misillemelerden korumak ve onları kurumsallaşmış bir şekilde insan haklarını diğer menfaatlerin önüne geçirmeye teşvik etmek için yeni önlemler alınması;
- uzun süredir devam eden Sözleşme’ye aykırı tutuklamalar sorununu, bir yargı kurumu olarak sulh ceza hâkimliklerini etkileyen temel sorunlara özel bir bakış açısıyla ele almak için sağlam adımlar atılması; ve
- sivil topluma ilişkin düzenleyici çerçeve ve kamu görevlileri, idari ve adli makamlar tarafından sergilenen olumsuz tutum da dahil olmak üzere Türkiye’deki insan hakları savunucularının karşılaştıkları ciddi sorunları ele alınması.

Komite’ye ayrıca, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu ile Türkiye İnsan Hakları Davalarını Destek Projesi tarafından ortak sunulan bildiri ([DH-DD\(2021\)186](#)) ile İfade Özgürlüğü Derneği tarafından sunulan bildirim (DH-DD(2021)187) ulaşmıştır.

STK’lar, bir dizi örneğe atıfta bulunarak, *Kavala* davasının, hükümeti eleştirenlere karşı açılan davalarda yargının bağımsızlığı sorununa ilişkin daha geniş bir örüntünün parçası olduğunu ve Türkiye’de siyasi etkinin hukukun üstünlüğünün temel ilkeleri baltalayan sistemik bir sorun olduğunu ve savunmaktadır.

STK’lar mevzuat değişikliklerine rağmen, Türkiye’deki en büyük insan hakları sorunlarından birinin yaygın ve gerekçesiz gözaltı ve tutuklama kararları olduğunu ileri sürmektedir. Bu tür şikayetlerle ilgili olarak hükümete bildirilen derdest davaların sayısı ve son yıllarda gözaltına alınanların sayısındaki artışla birlikte Mahkeme’nin 5. maddenin ihlal edildiğini tespit ettiği dava sayısı hakkındaki Avrupa Mahkemesi istatistikleri, İnsan Hakları Komiseri’nin Türk yargı uygulamasına ilişkin gözlemlerini doğrular niteliktedir.

Ayrıca, ağır ceza mahkemelerinin iki davayı birleştirme kararının, yetkililerin başvuru aleyhine iki ayrı ceza yargılaması olduğu yönündeki iddiasını geçersiz kıldığını iddia etmişlerdir.

Yetkililer cevaplarında önceki görüşlerini yinelemiş ve ceza davalarının birleştirilmesinin bir şüphelinin birden fazla suçla suçlandığı hallerde rutin bir uygulama olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca, üst düzey politikacıların açıklamalarının mevcut dava için gerekli tedbirlerle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olmadığını vurgulamışlardır. Yetkililer, İnsan Hakları Komiseri tarafından yürütülen çalışma ve mekanizmanın, kendi usulü kapsamında değerlendirilmesi gereken farklı bir mekanizma olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yetkililer son olarak, mevcut kararın uygulanmasının denetimine tabi olmayan spekülasyonlar hakkında yorum yapmamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Bakanlar Komitesinin Son İncelemesi:

Referans Metinler:

[DH-DD \(2020\) 957](#), [DH-DD \(2020\) 800](#), [DH-DD \(2020\) 620](#), [DH-DD \(2020\) 477](#), [CM/Del/Dec\(2020\)1383/H46-22 H/Exec\(2021\)10](#)

Notlar/Sorunlar:

Başvuru	Dava	Karar Tarihi	Kesinleşme Tarihi	Sınıflandırma kategorisi
28749/18	KAVALA	10/12/2019	11/05/2020	Kompleks sorun ve acil bireysel önlemler

1398. toplantı, 9-11 Mart 2021 (DH)- Notlar:

Bireysel Önlemler

Komite, davaya ilişkin ilk incelemesinden itibaren, kendisine sunulan bilgilerin, başvurusunun devam eden tutukluluğunun, Mahkeme tarafından bulunan 5.Madde ile bağlantılı olarak 18. madde ihlalinin bir devamı olduğuna dair güçlü bir karine ortaya çıkardığını değerlendirmiş ve bu nedenle, yetkilileri başvurusunun derhal serbest bırakılmasını sağlamaya çağırmıştır.

Anayasa Mahkemesi, bu taslak hazırlandığı sırada, başvurusunun mevcut tutukluluğunun yasal olduğuna ve Sözleşme'yi ihlal etmediğine ilişkin gerekçelerini ortaya koyan kararını yayınlamamıştır. . Bu kararın gerekçeleri hakkında bilgi verilmediği sürece , devam eden bir ihlal olduğuna ilişkin karinenin geçersiz olduğu tespit edilemez.

Dahası, diğer yakın tarihli olaylar (yukarıya bakınız), mahkemeler de dahil olmak üzere ulusal makamların, Avrupa Mahkemesinin bulgularını ve Sözleşmenin 46. maddesi kapsamındaki iade yükümlülüğünü dikkate almadıklarına dair izlenimini güçlendirmektedir. İstinaf mahkemesinin, başvurusunun Gezi Parkı olaylarıyla ilgili suçlamalardan beraatini, herhangi bir değerlendirme yapmaksızın veya Avrupa Mahkemesinin kararına atıfta bulunmaksızın bozma kararı özellikle endişe vericidir.

Başvurucu halen tutuklu yargılanmaktadır. Ayrıca, Mahkemenin Sözleşmenin 5 § 1 (c) maddesi anlamında her iki suçlamanın da "makul şüpheye" dayanmadığı sonucuna varmasına rağmen, hem Gezi Parkı olayları hem de darbe teşebbüsü ile ilgili suçlamalarla ilgili olarak aleyhindeki dava devam etmektedir.

Toplantı tarihine kadar Anayasa Mahkemesi kararının açıklanmış olması beklenmektedir.

Genel önlemler

Mevcut davada, Mahkeme, başvurusunun özgürlüğünün kısıtlanmasının başvurusuyu bir suç işlediğine dair makul şüpheyle yetkili bir yasal makam huzuruna çıkarmak için değil, ancak onu susturmak ve diğer insan hakları savunucularını caydırmak gibi bir gizli amaç taşıdığını makul şüphenin de ötesinde tespit etmiştir. Bu sonuca varırken Mahkeme, başvuru aleyhine yürütülen ceza yargılamasını düzenleyen koşulları kapsamlı bir şekilde incelemiş ve özellikle ülkenin en üst düzey yetkilisi tarafından yapılan konuşmaların ardından kendisine karşı suçlamalarda bulunulduğuna dikkat çekmiştir (§ 229). Mahkeme ayrıca, başvurusunun tutukluluğunun Türkiye'deki insan hakları savunucularına yönelik daha geniş bir baskı kampanyasının parçası olduğunu düşünen İnsan Hakları Komiseri ve üçüncü taraf görüşü sunanlar tarafından ifade edilen endişelere de dayanmıştır (§ 230).

Komite, davaya ilişkin ilk incelemesinde, Mahkeme'nin özellikle 5. madde ile bağlantılı olarak 18. madde kapsamındaki bulgularını göz önünde bulundurarak, yetkilileri eylem planlarında Türk yargısını herhangi bir müdahaleye karşı güçlendirmek ve ilgili Avrupa Konseyi standartlarından yararlanarak tam bağımsızlığını sağlamak için öngörülen tedbirler hakkında bilgi vermeye çağırmıştır. Genel önlemlere yönelik bu yaklaşım, Komitenin 18. maddenin benzer ihlallerinin olduğu; örneğin *Lutsenko/Ukrayna* (CM/Del/Dec (2020) 1377/H46-43); *Tymoshenko/Ukrayna* 49872/11 (CM/Del/Dec (2020) 1377/H46-43); ve *Mammadli grubu/Azerbaycan* (47145/14) gibi diğer davalardaki uygulamasına uygun niteliktedir.

Yetkililer, Mahkeme'nin özellikle yargı bağımsızlığına ilişkin sistemik veya yapısal bir soruna işaret etmediğini ve ihlalin başvuruyla ilgili belirli gerçeklerle ilgili münferit bir nitelikte olduğunu iddia etmektedir. Bununla birlikte, Mahkeme'nin bu davada, özellikle Sözleşme'nin 18. maddesine ilişkin bulguları, yukarıda bahsedilen ihlalin devam ettiğine dair yukarıda belirtilen karineye neden olan müteakip olaylarla birlikte, yargının birçok düzeyinde bağımsız olarak hareket etme i ve Sözleşmeye uyma konusundaki i başarısızlığına işaret etmektedir.

Mahkeme'nin diğer son kararlarında da benzer endişeler dile getirilmiştir.² Ayrıca, eski ve şimdiki İnsan Hakları Komiseri'nin Türkiye hakkındaki raporları ve Mahkeme önündeki üçüncü taraf görüşleri;³ Komiserin ve STK'ların mevcut davadaki 9. Madde bildirimleri (yukarıya bakın); ve bunlarla sınırlı olmamak üzere 2017 GRECO Türkiye raporu,⁴ Venedik Komisyonu'nun görüşleri⁵ ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin Türkiye'deki demokratik kurumların işleyişine ilişkin kararı⁶ dahil ancak bunlarla sınırlı olmayan diğer materyaller, ceza hukukunun kötüye kullanılması ve tutukluluğun Sözleşme kapsamında korunması gereken eylem veya ifadeleri cezalandırmak amacıyla yaygın olarak kullanıldığını ve medyadan gazeteciliğe, siyasetçilere, akademisyenlere, kendilerini sosyal medyada ifade eden sıradan vatandaşlara, STK'lara ve insan hakları savunucularına kadar Türkiye toplumunun tüm kesimlerini etkilemekte olduğunu göstermektedir.⁷

Komiser, Venedik Komisyonu ve GRECO'nun raporları ayrıca 2017'de Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun (HSK) yapısını değiştiren anayasa değişikliğinin birçok yapısal mesele üzerinden hakimlere ilişkin kontrolün yürütmeye verildiği ve bunun yargı bağımsızlığının kaybedilmesine yol açtığını göstermektedir. HSK, atamaları, terfileri, nakilleri, disiplin önlemlerini ve hakim ve savcılarının görevden alınmasını denetleyen yargının ana özerk organıdır. Yetkililer tarafından eylem planlarında belirtildiği üzere, 2017 Anayasa değişikliği, HSK'nın 13 üyesinden yedisinin Meclis tarafından seçilmesini öngörmektedir. Dört üye doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. HSK'nın kalan iki üyesi, Adalet Bakanı ve yardımcısıdır. Hem Venedik Komisyonu hem de GRECO, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından yeni yapılanma konusunda endişelidir.⁸

Venedik Komisyonu, HSK üyelerinin atanma şekline ilişkin Anayasa değişikliklerinin Anayasa Mahkemesi üzerinde yansımaları olacağını ayrıca vurgulamıştır. Yargıtay ve Danıştay üyelerinin seçimlerinden HSK sorumludur. Her iki mahkeme, atamaları yapan Cumhurbaşkanı'na her pozisyon için üç aday göndererek Anayasa Mahkemesinin ikişer (çn. Yargıtay üç) üyesini seçme hakkına sahiptir. Yürütmenin Anayasa Mahkemesi üzerindeki etkisi bu nedenle artmıştır.

² Mahkeme'nin tutukluluğun makul şüpheye dayanmadığını tespit ettiği kararlar, bunlar ile sınırlı olmamakla birlikte bazıları; *Selahattin Demirtaş/Türkiye* (No. 2) (14305/17); *Atilla Taş/Türkiye* (72/17); *Alparslan Altan/Türkiye* (12778/17); *Baş/Türkiye* (66448/17); *Mehmet Hasan Altan/Türkiye* (13237/17); *Şahin Alpay/Türkiye* (16538/17)

³ CommDH(2020)1; CommDH(2018)30; CommDH(2017)29; CommDH(2017)5; CommDH(2012)2.

⁴ Yolsuzlukla Mücadele Grubu (GRECO) Türkiye Uygunluk Raporu, GrecoRC4(2017)16, 18 Ekim 2017, § 116.

⁵ Venedik Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tarafından 21 Ocak 2017 tarihinde Kabul Edilen ve 16 Nisan 2017 tarihinde Referanduma Sunulacak Olan Anayasa Değişikliği Teklifi Hakkında Görüşü, CDL-AD(2017)005, 10-11 Mart 2017; Venedik Komisyonu, Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu hakkında Kanun Tasarısına İlişkin Ara Görüş, CDL-AD(2010)42, 17-18 Aralık 2010.

⁶ AKPM'nin Türkiye'de Demokratik Kurumların İşleyişi Hakkındaki İzleme Kararı 2156(2017), 25 Nisan 2017.

⁷ İnsan Hakları Komiseri'nin 1-5 Haziran 2019 tarihleri arasındaki Türkiye Ziyaretini Müteakip Rapor, CommDH(2020)1; Türkiye'de İfade ve Basın Özgürlüğüne İlişkin Memorandum, CommDH(2017)5, 15 Şubat 2017, § 65

⁸ Yolsuzlukla Mücadele Grubu (GRECO) Türkiye Uygunluk Raporu, GrecoRC4(2017)16, 18 Ekim 2017, § 116; Venedik Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tarafından 21 Ocak 2017 tarihinde Kabul Edilen ve 16 Nisan 2017 tarihinde Referanduma Sunulacak Olan Anayasa Değişikliği Teklifi Hakkında Görüşü, CDL-AD(2017)005, 10-11 Mart 2017; Venedik Komisyonu, Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu hakkında Kanun Tasarısına İlişkin Ara Görüş, CDL-AD(2010)42, 17-18 Aralık 2010.

Ayrıca, Avrupa Mahkemesi, son *Selahattin Demirtaş/Türkiye* kararında, 5. maddeyle bağlantılı olarak 18. maddenin de ihlal edildiğine karar vermiş, Venedik Komisyonu'nun Türkiye'deki yargı sisteminin bağımsızlığına ilişkin bulgularını kaydetmiştir ve daha spesifik olarak HSK ile ilgili, "Türkiye'de son yıllarda yaşanan gergin siyasi iklim, özellikle olağanüstü hal, yüzlerce hakimin görevden alındığı ve özellikle de olağanüstü hal sırasında, ulusal mahkemelerin muhalifler aleyhine açılan cezai kovuşturmalara ilgili olarak bazı kararlarını etkileyebilecek bir ortam yarattığını" belirtmiştir.⁹

Onbirinci Kalkınma Planı ve üçüncü Yargı Reformu Strateji Belgesinin kabulü ilgi ile dikkate alınabilir. Ancak bu reformlar, Türk adalet sistemindeki yukarıda bahsedilen sistemik sorunları ele almak için yeterli görünmemektedir. Sözleşmeciler Devletlerin Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca Mahkeme'nin kararlarına derhal, tam ve etkili bir şekilde uyma yükümlülüğü uyarınca, Türk makamlarının, özellikle yargı sisteminin özellikle yürütme erkinden tam bağımsızlığını sağlamaya yönelik genel tedbirleri alması hayati önem taşımaktadır.

Tutukluluğun hukuka uygunluğuna ilişkin hızlı bir adli incelemenin olmaması (Madde 5 § 4): Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin aşırı iş yükünün, aşırı uzun prosedürler için kalıcı bir gerekçe olarak kullanılmayacağına ve Devletin Mahkemelerinin Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin gereklerine uymasını sağlayacak bir yargısal sistem düzenlemesi gerektiğine hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesinin başvurusunun ikinci başvurusuna ilişkin kararını sekiz aydan kısa bir süre içinde verdiği doğru olmakla birlikte, karar taslağı hazırlandığı sırada hala yayınlanmamıştır. Yetkililer, özgürlükten yoksun bırakmayla ilgili şikayetlere öncelik verilmesini sağlamak için Anayasa Mahkemesi tarafından alınan tedbirler hakkında bilgi vermeye davet edilebilir.

Makul şüphe olmaksızın tutukluluğa ilişkin daha genel sorun (Madde 5 § 1), Komite önünde bekleyen diğer birkaç grup altında incelenmektedir (esas olarak *Nedim Şener* grubu, *Alparslan Altan* grubu, *Mergen ve Diğerleri* grubu).

Kararlar:

Bakan vekilleri

1. Mahkeme'nin, başvurusunun tutuklanmasının ve yargılama öncesi tutukluluğunun, bir suç işlediğine dair makul bir şüphelyi destekleyecek delil yokluğunda gerçekleştiğini (Sözleşme'nin 5 § 1. maddesinin ihlali) ve gizli bir amaç, yani başvurucuya ve diğer insan hakları savunucularını caydırmak ve susturma amacı taşıdığına dair bulgularını (Madde 5 § 1 ile bağlantılı olarak 18. Maddenin ihlali); ve Anayasa Mahkemesinin şikayetini incelemesinin bir yıl ve yaklaşık beş ay sürdüğünü, kişi özgürlüğünün tehlikede olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yeterince "hızlı" olmadığını (5 § 4 maddesinin ihlali) hatırlatmaktadır;

Bireysel önlemlerle ilgili olarak

2. Komite, başvurusunun mevcut tutukluluğunun Mahkeme tarafından tespit edilen ihlallerin bir devamı olduğuna dair güçlü bir karine oluşturduğunu değerlendirdiği önceki iki kararını ve ara kararını hatırlatmış ve yetkilileri Anayasa Mahkemesi'nin kararı beklenirken derhal saliverilmesini sağlamaya çağırmıştır.
3. Anayasa Mahkemesi'nin başvurusunun mevcut tutukluluğunun yasal olduğuna dair kararına dikkat çekmiş, ancak gerekçeli kararın yokluğunda, yukarıda bahsedilen devam eden ihlal karinesinin geçersiz olduğunun tespit edilemeyeceğini vurgulamıştır;
4. Başvurusunun devam eden tutukluluğunun ve Gezi Parkına ilişkin ve darbe teşebbüsüne ilişkin suçlamalar kapsamında devam eden yargılamasının, Mahkeme'nin her iki suçlamanın da Sözleşmenin 5 § 1 (c) Maddesi anlamında "makul şüpheye" dayanmadığına ilişkin bulgularına rağmen sürmesi mahkemeler de dahil olmak üzere ulusal makamların, Avrupa Mahkemesinin bulgularını ve Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki eski hale iade yükümlülüğünü ("*restitutio in integrum*") dikkate almadıkları sonucunu güçlendirmektedir;

⁹ *Selahattin Demirtaş* (No.2)/Türkiye [BD], no.(14305/17), § 434

5. Başvurucunun derhal serbest bırakılması çağrısını yinelemiş ve Bakanlar Komitesi Başkanını, Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanına, Komite'nin başvurucunun devam eden tutukluluğuna ilişkin derin endişesini ileten bir mektup yazmaya davet etmiştir;

Genel önlemlerle ilgili olarak

6. Mahkeme'nin bu davada, özellikle Sözleşme'nin 18. maddesine ilişkin tespitlerinin ve bu ihlalin devam ettiğine dair yukarıda belirtilen karineye yol açan müteakip olayların, diğer Avrupa Konseyi organlarının bulguları ile desteklendiğine dikkat çekmiştir, Türk yargısının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin yaygın sorunları ortaya çıkarmak; bu nedenle yetkilileri, yargıyı korumak için yeterli yasal ve diğer tedbirleri almaya ve yürütme organı da dahil olmak üzere herhangi bir uygunsuz etkiye direnecek kadar sağlam olmasını sağlamaya davet etmiştir;
7. Yeni İnsan Hakları Eylem Planının yakın zamanda kabul edildiğini not almış, Türk makamlarını yukarıda belirtilen reformları uygulama bağlamında ilerletmeye teşvik etmiş ve Avrupa Konseyi'nin bu amaçla yardım sağlamaya hazır olduğunu ifade etmiştir;
8. Yetkilileri, özgürlükten yoksun bırakma ile ilgili şikayetlere öncelik verilmesini sağlamak için Anayasa Mahkemesi tarafından alınan tedbirler hakkında bilgi vermeye davet etmiştir;
9. Komisyon'un her olağan ve insan hakları toplantısında , serbest bırakılıncaya kadar başvurucunun durumunu incelemeye karar vermiştir.